

BORBÉLY SZILÁRD

A történet

*Figyelem egy bangya útját.
Valamit megsejtek a történelemről.*
Mészöly Miklós

— Mi a történet? — A kérdés fölfüggeszti a közlés folyamatosságát, és ezáltal jelenti ki azt a helyet, amelyben megszülethet az elmélyült szemlélődés, a meditáció, a gondolkodás tevékenysége. A hely, amelyben tevékenység folyik, szerkezetet ölt magára, értelemmel telítődik, és térré válik. A fölfüggesztés okozta törés ebben a térben nemcsak szerkezetváltozásokat idéz elő, de alapvető módosulásokat okoz ahhoz a környezethez fűződő viszonyomban, ahol élek. A kérdés láthatóvá teszi a külvilág körvonalait, és azt az árnyékot, melyet saját alakom vet. Kísérlet arra, hogy megkülönböztessem környezetemet a tér legkülönbözőbb irányaiba vetülő árnyékomtól.

Az árnyék valamilyen jelenlét folytonosságának a hiányaként kap jelentést. A tárgyak vetette árnyék azért telítődik számomra értelemmel, mert magam az állandó terjeszkedés igézetében élek. Árnyékom a megsokszorozódó jelenlét illúziójával ajándékoz meg. Ugyanakkor arra döbönt rá, hogy terjeszkedésem folytonossága minden téri látványosság ellenére a hely korlátaiba ütközik. A tér az árnyékok és a fény folyamatok játéka okozta szerkezetváltásainak az absztrakciójából keletkezik, és rejtett vagy kinyilvánított közép-pontjában én magam állok. Tétova, tudatos vagy véletlen mozdulataimnak az árnyéka megsokszorozódva vetül a tér végtelenére. Létezésem és cselekedeteim folyamatosságába vetett bizakodásom az idő abszolút folytonosságának bizonyosságával tölt el. Nem gondolok arra, hogy átmeneti vagyok és esetleges. Minden történést önmagamra vonatkoztatok, és önmagamat keresem bennük. Értelmem ugyanakkor a folytonos kizárásra épül, és ezt nevezem gondolkodásnak. A gondolkodás kizáró tevékenységében lepleződik le igazából önmagára figyelő korlátoltsága. Épp ez a korlátoltság vezet el a kérdések nem lankadó megfogalmazásához és föltevéséhez. A válaszadás reménytelensége, illetve a megfogalmazott válaszok célt tévesztése szintén innen látszik értelmezhetőnek. A kérdés akaratlanul is a tér, esetleg csupán átmeneti, fölfüggesztéséhez vezet. És ezt soha, még a legügyetlenebb kérdés sem mulasztja el.

A hely előttem van, és mögöttem van. A föld, amelyből vétettem, és amelybe visszatérek. A föld természetesen nem az anyag, hanem a hely. És nem is az időben, hanem magában a folyamatosságban. A történet ebben az időben rendelkezik kezdettel és véggel. A tér föltételezett végtelensége ehhez képest csak bátortalan hasonlat. Mégis, csupán ebből következtethetek a másokra. A viszonylatok hálójaként fölfogott hely egyetlen kítüntetett pontjából, ahonnan csupán akkor van esélyem kilátni, ha az elmélyült szemlélődés által térré változtatva bensővé teszem.

A hely, amelybe beleszülettem, megjelenésem által önmaga folyamatosságában törést szenvedett. Születésem ugyanis nem a világ szerkezetében tátongó hiány önkéntelen kitöltése, hanem épp egy betöltésre váró üresség létrejötte. A születés a világnak szóló kérdés, amely sürgetően kívánja a választ. A bennem lévő üresség megköveteli, hogy térré rendezzem. A tér kitöltése az időben való megmerítkezés által történik. Szemben a születéssel, amely időn kívüli, az üresség abszolút helye. A folytonosság megszakítása az idő által. A helybe megjelenésem által benyomuló tér kezdetben öntudatlan, majd épp általam egyre tudatosabban föltett kérdéssé válik. A hely megkettőzése ettől kezdve elkerülhetetlen.

A történetre vonatkozó kérdés már eleve ilyen kettősségben hangzik el. A történetek során belül igyekszik megtudni valamit a történet egy mozzanataként magáról a történet egészéről. A térként fölfogott történetben elkerülhetetlenül az idő illúziójában élek. Mozdulataim mintájára az egymásutániságnak valamiféle irányított mozgást tulajdonítok. Az sem bizonytalanít el, hogy a kérdés megszületésének helye a nyelvben található. Bár a történet a helyben játszódik, csak a nyelvben föltett kérdés által juthatok el hozzá. Ez az írás is önvizsgálat.

Csak úgy ismerhetek meg valamit, ha lényem egy része benne rejtőzködik. A kitöltésre váró üresség szerkezetet követel. A történet a kérdés révén a hely megkettőzésével lép be abba a térbe, ahol az idő folyamatosságának illúziójában élek. A történet szerkezete alakomnak ebben az időben vetett árnyékához hasonlatos. Olyan megkettőződés, amelyben jelenlétem csak a szemlélődő értelem kitüntetett helyzete következtében nyer valamicske jelentőséget. Önmagam föltételezett folytonosságában jelen idejű létezésem okozza a legmélyebb törést. Mégis ez az a hely, ahonnan a történetre vonatkozó kérdést föltehetem. A hely én és a tér szétválása által nyílik meg. Én a hely és a nyelv találkozása által szólalhatok meg. A történet megfogalmazásához szükségem van az időnek a nyelvben megjelenő illúziójára is. Eszerint az a történet, ami történt, ami történik és ami történni fog.

A történet szerkezete az idő megjelenése által az igék viszonylatává látszik egyszerűsödni. Az igeragozási rendszerek épp a folyamatosság látszatát hivatottak megteremteni, és a történet elmondhatóságával kecsesgetnek. Az idő folyamatossága azonban a nyelvben is illúzió. A történetre vonatkoztatva itt is kettősség van, még inkább szakadás. Számomra csupán a jelen létezik, és mindaz, ami ezen kívül van, a történet megértése miatt nyer jelentőséget. Karácsony elmúlt, és hamarosan itt az új év. Mit jelent ez számomra: egy év az életemből. De mivel nem újévkor születtem, teljesen önkényes. Az én évem a születésem-től a születésemig tart. Persze ez is csak egy számlálási rendszer ismétlődő ciklusait jelenti. Az én időm a születésem és a halálom között van. Tehát hely.

Az idő a történet eredendő folyamatosságának megkérdőjelezése, sokkal inkább tér, mint hely. A hely a történet folyamatossága. A kijelentések általi meghatározás a nyelv megkettőző tevékenysége következtében valójában körülírás. A kérdés mindenkor egy kérdezőhöz kötött, egyetlen megismételhetetlen mozdulat.

Az állandó terjeszkedés igézetében élő lényem mivel mindenben önmagát keresi, mindenben önmagát találja meg. A történet az a hely, amely tágasságánál fogva lehetetlenné teszi az expedíciók általi földéríthetőséget. Minden szándék, amely valamely irányba működik benne, a hely félreértéséből ered. Csak a folyamatosság mindenütt ható, irány és tér nélküli egyetemességével közelíthető meg. A történet és a hely árnyék nélkül fedik egymást. A történet a helyben van.

Születésem a hely szakadását vonja maga után. Testem anyagi zártsága, és az a hely, amit ez a test az időben kitölt, a folyamatosság fölfüggesztését vonja maga után. A folyamatosságában csak a velem megjelenő tér jelenthet szakadást. A térben én ugyanakkor önkéntelenül is elvégzem a hely megkettőzését. A térként fölfogott történet visszakup-

csolhat a hely folyamatosságába. A nyelvben megjelenő történet megértése, és belekapcsolódásom eljuttat egy általam nem ismert folyamatosságba. A történet által van esélyem arra, hogy a születésemmel keletkezett szakadást föloldjam. Ez kezdődik el a bennem lévő üresség berendezésével. Az ezerféleképpen elhangzó kérdéssel, ami ugyanazt jelenti. — Mi történik? — Ez a kérdés mindenre vonatkozik. Az ég színére, a Holdban hegedülő Dávid királyra, a lepkek születésére, az állatok szeméből áradó szomorúságra. Ami történik, mindent magába foglal. A történet a hely számomra csupán megsejthető folyamatossága.

A mozdulatok folyamatosan követik egymást. Valahol kigyullad egy csillag, egy másik megszűnik világítani. Egy hold szétrobban, egy bolygón gyönyörű naplemente fölszikrázó sugarai beragyogják a tájat. Most indul az a fény, amit évekkel később meglátok majd egy nyári éjszakán. A föld kérge kontinensünk alatt alig érezhetően elmozdul. Valahol a papírom fölé hajolok, és épp ezt a mondatot írom. Az íróeszközt tartó kezem mutatóujját begörbítve alsó ajkamra teszem. Ez a mozdulat többé megismételhetetlen. Ahogy a járásom, a mosolyom, a szemem meg-megtörő fénye. Mozdulatok megismételhetetlen egymásutánja vagyok.

Ami megismételhetetlen, az nem tud a folyamatosságról. A végtelenségről beszélve a halálra gondol. Csak az lehet a történet része, ami nem ismeri a halált. A történet folyamatossága miatt a felosztás során keletkező valamennyi rész kerek és befejezett. A történet minden részletében maga a történet. Ezért törekszik a történetmondás is a lezártságra. Valamennyi szereplője halhatatlanságra vágyik. A történet újramondhatósága az idő illúzióját bizonyítja. Ugyanakkor le is leplezi azt, mert fölkelti a kíváncsiságot. — Mi történt? — A történetmondás az emlékezet ébrentartása. Az emlékezet a pusztulással való szembehelyezkedés, a haláltól való félelem élteti. A történetmondás a folytonos megismételhetőségre épít. A mozdulatok eredete az ősök során keresztül tűnik el. A kezdetben, az egyszer, a valamikor a történetben helyezkedik el, magában a folyamatosságban. Amíg csak megismételhetetlennek tudom magam, addig önmagam absztrakciójában élek.

A történet jelen van minden mozdulatomban. Az időben fölfedezni vélt történet a szakadásoknak a térben egymásra vetülő árnyéka. A történetben az időnek csupán illúziója lehetséges. Az időben visszafelé elgondolt történet a szakadások végtelen eseménysora. A mozdulatok azonban állandóan betöltik a helyet. Ahogy a földön is ugyanakkor van jelen a napnak mind a huszonegy órája, mind az ezernégyszáz-negyven perce, mind a nyolcvanhatezer-négyszáz másodperce, és így tovább. A négy évszak, valamennyi időjárás és napszak. Ugyanakkor a születés, az öröm, a félelem, a kétségbeesés, a szerelem, a boldogság, a szomorúság, a megnyugvás, a halál. A reggeli nyújtózás mozdulata, az evés mozdulata, az alvás öntudatlan mozdulata. Találkozom valakivel, aki másokkal találkozik, azok megint másokkal, és így tovább. A mozdulatok hatnak egymásra, és a hely megtelik velük. A történet számára csak a mozdulat fontos, semmiféle előjogot nem ismer. A történet szempontjából a milliőknak parancsoló vezér ugyanolyan mozdulat, mint én, aki önmagamat keresem a történetben.

Az én történetem az a hely, melyet mozdulataimmal a születésem és a halálom között ki fogok tölteni. Az én történetem is részévé válik a történetnek. A kérdés által ennek a folyamatnak a megértésére teszek kísérletet. A megértés a belőlem kiáradó árnyék fölszámolására törekszik. A teljes látás világosságában az időből való kilépést, és a történetbe való belépést sóvárogja. Az alakom vetette árnyék téri illúziójának a nyelvben való megjelenése. — Mi fog történni? — A történetet faggatva is saját történetem foglya vagyok. Az állandó megkettőzés következtében a kérdés biztosítja az átjárás helyét. Ez a meditációnak, a lelkiismert-vizsgálatnak a helye is. Lényem befejezetlensége miatt állandóan önkorrekcióra szorul. A történet és az én történetem összhangban tartását a történetmondás segíti, mely a kerek ség és befejezettség által a folyamatosság megjelené-

sének lehetőségét előlegezi. A történetet ugyanis csak akkor érthetem meg teljes mélységében, ha az én történetem számomra tapasztalattá teszi a befejezettséget. A születéssel keletkezett szakadásban a halál visszaállítja a folyamatosságot, az én időmet föloldva a helyben. A történetmondás költészetté nemesedett fordulatában: És betelvén az élettel, megtért övéihez. Az üresség betöltött, az idő általi szakadás bezárult, a test visszatért a földre. A holtak azonban nem beszélnek, és azt sem tudni, hol tartózkodnak. A történetben azonban nincs szakadás, minden mozdulat része. A történetmondás kísérlet a folyamatosság helyreállítására. Az én történetem a történetmondás által kapcsolódik a történetbe. Ami történni fog, abba, ami történt. Én történelek.

Az válhat a történet szereplőjévé, aki ismeri. Csak az idő illúziójában élők hiszik, hogy hatással vannak rá. Birodalmak, népek, hatalmasságok úgy hullnak ki a történetből, mint az idő, amibe minden reménységüket vetették. Aki a saját történetét ismerve él, az lehet a történet szereplőjévé. Az ő mozdulatai a hely folyamatosságába simulnak. Számára a történet úgy jelenik meg, mint a folyamatosság kezdete és vége. Ez a kifejezhetetlen megmutatkozás a hellyel való teljes azonosulás árnyék nélküli ragyogása. A történetmondás tud kivételes emberekről, de mozdulataik mögött az isteni irányítót is látja. Ők maguk nem ismerték a történetet. Egyetlen ember volt, aki saját történetének ismeretében élve a történet szereplőjévé válhatott. A történetét, amelyben élünk. Aki tudta, hogy szenvedni fog, megölik, de harmadnapra föltámad. Soha el nem múló mozdulatait a történet bensőséges ismerete vezérli.

Az önmagam absztrakciójában élő, és az idő illúziójában elveszett lényem hiheti, hogy a történeten kívül tartózkodik. Mivel befejezetlen vagyok, az én történetemről is csak a történet által tudhatok meg valamit. A történetmondásban megjelenő történet a közlés folyamatosságának ébrentartása. Ugyanakkor a történetmondás a kérdés előkészítésének helye is. Mindenkor megkettőzött térben folyó nyomozás. A megfejtésre váró életben és az önvizsgálat intellektuális mozdulatában. Ahol a kettő találkozik, ott nyílik meg a hely. Itt fogalmazódik meg, és hangzik el a kérdés. A hely a történet folyamatosságának a megjelenése. Az a világosság ragyogja be, amelyet öröknek nevez a látást sóvárgó ember. Ez a hely a nyomozás végpontja, bárhol és bármikor megjelenhet. Ahogy a damaszkuszi úton a tarzuszinak.

A történetmondás által a nyelv is terjeszkedésem eszközévé válik. Terjeszkedésem a térben és az időben folyik. A nyelv az idő illúziójával igyekszik a folyamatosság látszatát előcsalogni. Ugyanakkor közvetlen kapcsolatban áll a történettel is. A történetmondás által a folyamatosságot hivatott ébren tartani. Az idő és a tér a szakadások folyamatossága. A nyelv segítségével és a történetmondás által végrehajtott terjeszkedésem a történet folyamatos folyamatosságának örökkévaló helyébe vezet vissza. Az én helyemet nyilvánítja ki.

A térnek az önvizsgálat segítségével végrehajtott kitöltése egyben a hely betöltése. A mozdulatok mindkét síkon egyszerre történnek. Ezért az utolsó mozdulat a megértett halál. A halál a hely folyamatosságába való visszatérés, az idő örökkévalósága teljessé válik általa. Tehát a halál megértése a történet megértését hozza magával. Halandó lényem befejezetlensége miatt az önvizsgálatban folyton önkorrekcióra szorulva a szakadások végtelen sorával szembesül. A történet számomra mindig halálon túli.

A történetmondás a nyelv szerkezete által beszéli el a történetet. A nyelv a közlés folyamatosságát jelenti, a kérdés ennek fölfüggesztését. A kérdés azonban a nyelv terében hangzik el. Amennyire lehetséges a kérdés, éppannyira lehetetlen a válasz. Csupán a válasz gesztusa lehetséges, vagyis a fölfüggesztés megszüntetése és a folyamatosság visszaállítása. Egyedül a történetre vonatkozó kérdés esetében válaszértékű ez a megoldás. A kezdetben föltett kérdésből így lesz kijelentő mondat. Egyszerű alany—állítmányi viszony, ahol a mi se nem személyes, se nem kérdő névmás. — Mi a történet. — A mi ismeretlen szófajú szó, a nyelvnek ama helye, amely lefedi.